45 JAAR REPUBLIEK SURINAME

HERINNERINGEN VAN EEN DIENSTPLICHTIG RADIOTELEGRAFIST

Luitenant-kolonel b.d. R.H. Rijntalder
Fotografie: Kees van der Spek, Australië
(tenzij anders vermeld)

In 2020 was het alweer vijfenveertig jaar geleden dat Suriname onafhankelijk werd en de Troepenmacht in Suriname (TRIS) ontbonden werd. De taken van de TRIS werden overgedragen aan de nieuw opgerichte Surinaamse Krijgsmacht (SKM). In mijn zoektocht naar geschikt fotomateriaal over de vroegere telegrafistenopleiding in Ede kwam ik via een oud-collega in Suriname in contact met een oud-dienstplichtige telegrafist van de Verbindingsdienst, nu woonachtig in Australië. →

Verbindingscentrum in het Prins Bernhard Kampement in Paramaribo. Na de onafhankelijkheidsoverdracht in 1975 kreeg het kampement de naam Menro-Boekokazerne.

De collega in Suriname was adjudant-onderofficier b.d. Joop van Mil, getrouwd met een Surinaamse vrouw en tot de onafhankelijkheidsdatum in 1975 commandant van het verbindingscentrum in het Prins Bernhard Kampement in Paramaribo. Hij was degene die mij in contact bracht met een oud-dienstplichtig medewerker op het verbindingscentrum, korporaal telegrafist Kees van der Spek.

Na enig e-mailverkeer met Suriname en Australië kreeg ik contact met Kees. Hij bleek niet alleen te beschikken over het door mij gezochte fotomateriaal, maar bleek ook in bezit van fraaie opnamen uit zijn diensttijd bij het verbindingspeloton in Suriname gedurende de periode van februari 1974 tot 25 november 1975, de Onafhankelijkheidsdatum van de Republiek Suriname. Uit onze e-mailcorrespondentie bleek mij al snel dat Kees een uitermate betrokken dienstplichtig militair was geweest met een grote liefde voor het vak van telegrafist. Ik was onder de indruk van zijn grote kennis van heden en verleden en zijn nog steeds grote betrokkenheid bij het wel en wee van de krijgsmacht, in het bijzonder bij de Verbindingsdienst en Suriname. Van der Spek behoorde tot de lichtingsploeg 73/5, werd ingedeeld bij de Instructiecompagnie Radio van het toenmalige Verbindingsdienst Opleidingscentrum (VOC) en volgde daar de opleiding tot dienstplichtig radiotelegrafist. Bij het begin van zijn opleiding had hij al te kennen gegeven dat hij graag als vrijwilliger zijn diensttijd in Suriname wilde doorbrengen. Vandaar dat hij na de opleiding in Ede, in januari 1974, werd overgeplaatst naar de Suriname-compagnie van het Infanterie Opleidingscentrum in 's Hertogenbosch om aansluitend in februari te worden uitgezonden naar Suriname. Kort voor de uitzending volgde hij nog een introductieperiode van een week bij het verbindingscentrum Den Haag in de Julianabunker.

Telegrafistenopleiding Simon Stevinkazerne anno 1973; op de voorgrond dienstplichtig soldaat Kees van der Spek.

Enkele jaren geleden vertrouwde hij de herinneringen aan zijn militaire diensttijd aan het papier toe met het schrijven van een document met de titel *De band met thuis, herinneringen van een TRIS-radiotelegrafist 1974 - 1975.*

Bij het lezen van zijn memoires viel mij onmiddellijk de gedetailleerde kennis op van namen, data en gebeurtenissen uit de

Ede, Verbindingsdienst Opleidingscentrum 1973. Dienstplichtige telegrafisten in opleiding marcheren dagelijks van het legeringsgebouw in de Elias Beeckmankazerne naar de lesbarakken in de Simon Stevinkazerne en vice-versa. In het derde gelid dpl sld Van der Spek.

reeds lang vervlogen tijd waarin hij zijn dienstplicht vervulde.

Memorabel is zeker zijn betrokkenheid bij de overdracht van de radioverbindingen van de Troepenmacht in Suriname naar de Surinaamse Krijgsmacht. Opmerkelijk is dat hij in het document een opmerking maakt over het volledig ontbreken van de geschiedenis van de Verbindingsdienst in de voormalige kolonie in West-Indië in het jubileumboek van de Verbindingsdienst '*Van telegraaf tot satelliet*'.

Gelukkig is veel goedgemaakt door het verschijnen van een uitgebreid en gedetailleerd artikel over de verbindingen bij de Troepenmacht in Suriname van de hand van majoor b.d. Peter Yska. Het artikel is destijds gepubliceerd in de jaargang 1997 (nr. 2) van Intercom.
Aan het in 2015 verschenen boewerk '*De Troepenmacht in Suriname. De Nederlandse Defensie in een veranderde koloniale wereld 1940 - 1975*' heeft Kees een bijdrage geleverd. Vanaf 20 februari 1974 was Van der Spek werkzaam als telegrafist op het verbindingscentrum in Paramaribo. In februari 1975 kwam zijn diensttijd formeel ten einde, maar om hem moverende redenen tekende hij bij tot aan dag van de onafhankelijkheid op 25 november 1975. Gedurende bijna twee jaar was hij samen met andere dienstplichtige telegrafisten en ook enkele beroepsmilitairen vol enthousiasme werkzaam in de wereld van de morsetelegrafie.
Hier kon hij het geleerde op het Verbindingsdienst Opleidingscentrum, met vakken als berichtenwisseling, berichtenprocedures, verbindingsveiligheid, Q- en Z-codes, naast het seinen en opnemen, met plezier in de praktijk brengen. Er heerste een gezonde rivaliteit op het verbindingscentrum tussen het beroeps- en dienstplichtig personeel. Ook wel begrijpelijk omdat de geroutineerde beroepstelegrafisten gelijktijdig naast andere bezigheden het seinen en opnemen met snelheden van 25 tot soms wel 30 woorden per minuut uitvoerden. Ik ken dat gevoel. Zelf zat ik in het laatste deel van mijn telegrafistenopleiding in een klas met van het KNIL overgekomen korporaals-telegrafist die de hand niet omdraaiden voor dit soort seinsnelheden. Ik haalde met pijn en moeite een snelheid van 18 woorden per minuut, hetgeen ook de eis was om het eindexamen voor onderofficier-radiotelegrafist te behalen. In de praktijk heb ik het vak van telegrafist nooit beoefenend en kan nu zelfs het morsealfabet met moeite reproduceren.

Door het bijtekenen na het formele einde van zijn dienstplichttijd was korporaal Van der Spek op een bijzondere manier getuige van de onafhankelijkheidsoverdracht in november 1975. Hij had toestemming gekregen om op 25 november niet met het laatste TRIS-detachement terug te keren naar Nederland, maar om in Suriname te demobiliseren om aansluitend, als afgezwaaid militair, een reis door Zuid-Amerika te maken.
Tijdens zijn reis leerde hij in Peru zijn toekomstige Australische vrouw kennen hetgeen uiteindelijk de reden was dat hij zich in 1977 definitief in Australië vestigde. Hij trouwde in 1979, kreeg kinderen en kleinkinderen, maar... in onze correspondentie en in zijn document met herinneringen aan zijn militaire dienstplicht als telegrafist proefde ik zijn nostalgische hang naar de jaren in Suriname. Zijn grote passie voor de communicatie met de morsetelegrafie uit de vorige eeuw moge blijken uit zijn indrukwekkende verzameling seinsleutels.

Aan het einde van zijn diensttijd had Van der Spek de laatste radiowacht op 24 november 1975. Eerder op die dag waren de radiotelegrafieverbindingen met Nederland (BLS) en Curacao al gesloten en overgenomen door het marineschip Hr. Ms. Rotterdam dat in de Surinamerivier voor anker lag. Korporaal Van der Spek viel de eer te beurt om op het moment van de souvereiniteitsoverdracht om middernacht het binnenlandse radiotelefonienet met de stations in Albina, Zanderij, Brownsweg en Nickerie definitief te sluiten.
Met de op de volgende pagina vermelde radiotelefonische boodschap droeg Van der Spek de verantwoordelijkheid voor het verbindingsnetwerk over aan

"Dit is de laatste maal dat Papa Twee als netcontrolestation van de Troepenmacht in Suriname verbinding maakt met uw detachement. Zojuist is Suriname zelfstandig geworden. De Troepenmacht in Suriname houdt op te bestaan en de Surinaamse Krijgsmacht zet haar taak voort. Namens het verbindingspersoneel van de Troepenmacht in Suriname wens ik u allen veel succes met uw werk in de nieuwe Republiek Suriname en hoop dat het u en uw mooie land in de toekomst goed mag gaan."

Impressie van het verbindingscentrum van de TRIS. Links facteur korporaal I Bechoe en soldaat I Sairras in het populaire veldpostkantoor en rechts korporaal Kees van der Spek in actie bij een freqentiewisseling in de zenderkamer.

de radiotelefonisten van de Surinaamse Krijgsmacht.
Na de ontvangstbevestiging van de stations Albina, Zanderij, Brownsweg en Nieuw Nickerie meldde zich ook de radiotelegrafist aan boord van Hr. Ms. Rotterdam om zich bij de goede wensen aan te sluiten.
Om twintig minuten na middernacht kwam op 25 november 1975 de slotmededeling: *"Ik heb verder geen bijzonderheden, de TRIS sluit nu af, ik geef u over aan mijn collega van de Surinaamse Krijgsmacht. Uit."*; de geschiedenis van de TRIS was definitief ten einde.

Zowaar een historisch moment dat naar mijn mening in de geschiedschrijving van de Verbindingsdienst onderbelicht is gebleven. Op 24 november werd ook in Den Haag met een korte ceremonie aandacht besteed aan de sluiting van de verbinding met Suriname. Hiermee kwam ook een einde aan het bestaansrecht van de antenneopstellingen voor de verbinding met Suriname in het zenderpark Katwijk. Het is inmiddels alweer meer dan vijfentwintig jaar geleden dat de opkomstplicht - de facto de opheffing - van de militaire dienstplicht werd opgeschort. In voorgaande artikelen heb ik al eerder blijk gegeven van mijn waardering voor de dienstplicht in het algemeen en voor de vele plezierige contacten met individuele dienstplichtigen tijdens mijn loopbaan en gedurende de beginperiode van mijn postactieve bestaan.
Het was een bijzondere gewaarwording om 25 jaar na mijn dienstverlating door omzwervingen op internet weer in contact te komen met een oud-dienstplichtige van de verbindingsdienst die uit het juiste hout gesneden bleek. Zijn nog steeds grote betrokkenheid bij zijn dienstplichttijd van inmiddels 45 jaar geleden dwingt bewondering en respect af. Nadat Kees zich gevestigd had in Australië bleef hij belangstelling houden voor het fenomeen morsetelegrafie. Uit Suriname had hij al twee seinsleutels als aandenken meegenomen. Het betrof de twee seinsleutels waarmee hij gedurende zijn diensttijd bij het

Korporaal Kees van der Spek in de seinzaal van het verbindingscentrum in actie achter de seinsleutel.

TRIS-verbindingscentrum had gewerkt. Hij begon met een kleine verzameling van ongeveer tien exemplaren maar wist dat in de latere jaren uit te breiden met aankopen via Facebook en eBay.
Ook legde hij via deze media contact met andere verzamelaars om zodoende met aankopen en ruilingen zijn verzameling verder op te bouwen. Ook met oud-telegrafisten van de voormalig Australische PTT heeft hij nog regelmatig contact, waarbij hij van deze oudere generatie telegrafisten nogal eens verzamelobjecten kan overnemen. Hoewel Kees zich bescheiden opstelt moge uit de foto met zijn collectie

Paramaribo 24 november 1975. Sluiting van de telegrafieverbindingen in verband met de Soevereiniteitsoverdracht van Nederland aan de Republiek Suriname. V.l.n.r. sergeant Dekker, sergeant-majoor Van Mil en toekijkend sergeant vercijferaar Veerman.

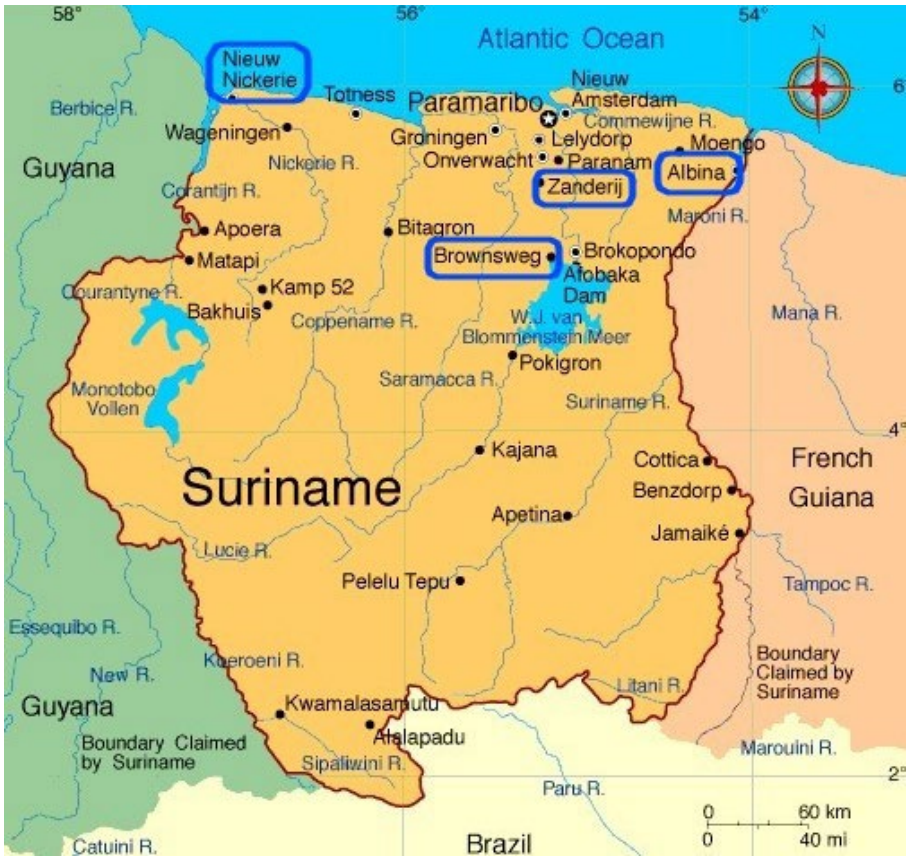

blijken dat dit enigszins valse bescheidenheid is. Het aantal en soort seinsleutels dat in de loop van de 19e en 20e eeuw is geproduceerd is zeer omvangrijk. Van Kees heb ik inmiddels begrepen dat er verspreid over de gehele wereld veel verzamelaars zijn, veelal radiozendamateurs, met indrukwekkende collecties van soms zeer exclusieve seinsleutels. Zo ook in Nederland de oud-marinier Jan van Ooijen, die naast vele andere objecten ook in het bezit is van apparatuur afkomstig van de vroegere telegrafistenopleiding in de Simon Stevinkazerne. Het verzamelen van seinsleutels is voor Kees niet alleen gebaseerd op een nostalgisch terugzien op zijn militaire diensttijd maar heeft ook te maken met zijn archeologische en antropologische achtergrond en belangstelling. Het schoonmaken, reviseren en conserveren van dikwijls sterk vervuilde en verroeste exemplaren maakt deel uit van zijn hobbyactiviteiten.

Nog elk jaar komt Kees naar Nederland, niet alleen bezocht hij dan zijn hoogbejaarde en onlangs overleden moeder, maar ook geeft hij acte de préséance bij de vereniging van oud-TRIS-medewerkers en/of bezoekt hij de Historische Collectie Verbindingsdienst in Amersfoort. Ook eind 2019 verbleef hij weer enige tijd in Nederland. Hij arriveerde op 4 november in Nederland om na de verwerking van de jetlag op 13 november alweer samen met bijna veertig collega's van de stichting Triskontacten met een toestel van de SLM te vertrekken naar Suriname, om aldaar onder meer de viering van de onafhankelijkheid op 25 november bij te wonen.

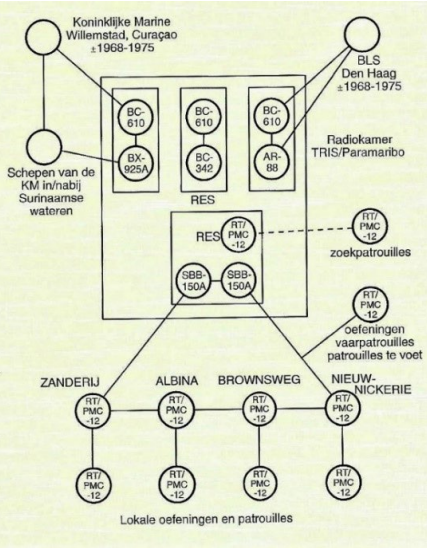

Radiotelegrafie- en binnenlands radiotelefonienetwerk van de TRIS ten tijde van de Soevereiniteitsoverdracht.

Na zijn terugkeer uit Suriname ontmoette ik Kees op dinsdag 17 december in Ede en op woensdag 18 december in Amersfoort bij de Historische Collectie van de Verbindingsdienst.

In Ede bezochten we de voormalige kazernecomplexen, waarbij de geweldige metamorfose van de Simon Stevinkazerne indruk maakte. In de Elias Beeckmankazerne waren nog veel herkenningspunten aanwezig als herinnering aan de dienstplichttijd in de jaren zeventig van de vorige eeuw.

Verbindingscentrum Julianabunker Den Haag, 24 november 1975. C-CVKL, kolonel K. Elgersma, overhandigt het laatste te versturen telegram naar het verbindingscentrum van de TRIS voor de definitieve sluiting van de verbinding aan de heer Hulsebosch. Op de achtergrond kijkt de commandant van het verbindingscentrum, kapitein milva Stenger, met weemoed toe. (Foto: Nederlands Instituut voor Militaire Historie).

Bij het bezoek aan het Militair Historisch Informatiepunt in de Smederij op de voormalige Mauritskazerne gaf Ikol b.d. Ed van Seters op zijn bekende en heldere wijze uitleg over de instandhouding van het militair erfgoed van het voormalige garnizoen Ede. Ook de gebeurtenissen in Ede gedurende de Tweede Wereldoorlog werden door Van Seters belicht. Een bezoekje aan de in de Smederij ingerichte legeringskamer uit de jaren zestig en zeventig bracht uiteraard vele nostalgische herinneringen naar boven.

Op 18 december werd een bezoek gebracht aan de Historische Collectie Verbindingsdienst in de Bernhardkazerne in Amersfoort. Op beide dagen was ook oud-dienstplichtig telegrafist John Kieskamp aanwezig. Hij bracht zijn diensttijd midden jaren zeventig van de vorige eeuw eveneens door in Suriname en was destijds als telegrafist ingedeeld bij een infanteriecompagnie van de TRIS. Met toelichting van Ikol b.d. Cody Fielmich werd de collectie bewonderd, waarbij natuurlijk in het bijzonder belangstelling was voor de aan de (morse)telegrafie gerelateerde objecten. Ook de communicatieapparatuur zoals destijds in gebruik in Suriname haalde herinneringen uit lang vervlogen tijden weer naar boven. Aan het einde van het tweedaagse bezoek kreeg ik van Kees een door hem gerestaureerde seinsleutel als aandenken aan onze bijzondere ontmoeting. Deze seinsleutel van het merk Clipsal werd door het familiebedrijf Gerard Industries in Adelaide in de tweede helft van de vorige eeuw geproduceerd. De seinsleutel komt uit een collectie van een oud-telegrafist van de Australische PTT, een collectie die door Kees in het geheel werd overgenomen.

Twee dagen terug in de tijd van de jaren zeventig. Het was voor mij ook een bijzondere ervaring om herinneringen op te halen met twee betrokken oud-dienstplichtige telegrafisten, een ontmoeting waar ik met plezier op terugkijk.

Amersfoort, 18 december 2019, collectie HCV. John Kieskamp wekt herinneringen op aan zijn verbindingsactiviteiten in de jungle van de binnenlanden van Suriname (Foto: Frans Veltman, HCV).

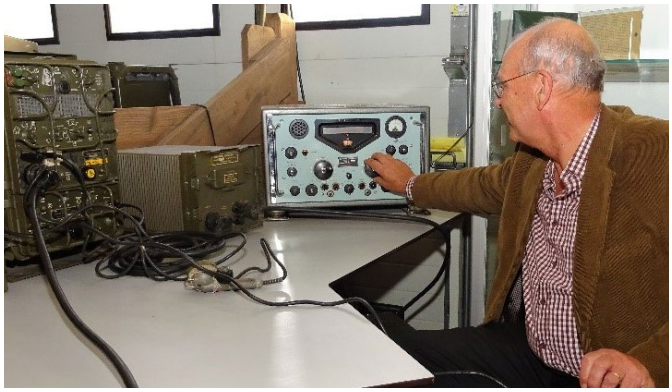

Amersfoort, 18 december 2019, collectie HCV. Kees van der Spek waant zich weer even telegrafist bij het verbindingscentrum in Paramaribo (Foto: Frans Veltman, HCV).

Clipsal seinsleutel van Australische makelij. De brede schijf onder de knop was om de duim op te laten rusten en diende tevens als bescherming om geen elektrische schok te krijgen door het messing aan te raken tijdens het seinen. In het Engels wordt het wel een 'finger rest' genoemd maar wordt vaker met de term 'skirt' ('rok') aangeduid (Foto: kap b.d. Harry Buitendam).

BEKNOPTE LEVENSLOOP VAN KEES VAN DER SPEK

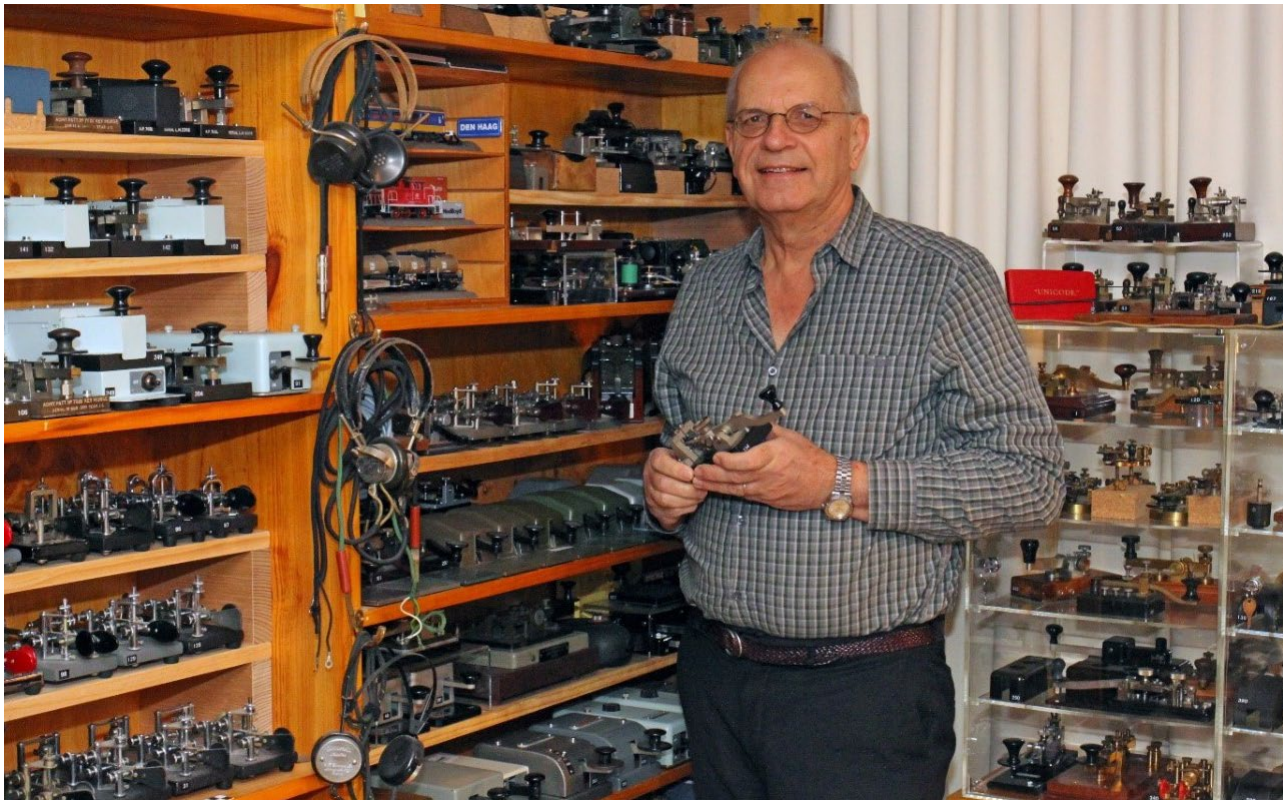

Canberra, mei 2019, Kees van der Spek te midden van zijn bijzondere collectie seinsleutels.

Al tijdens zijn opleiding tot radiotelegrafist bij de Verbindingsdienst in Ede in 1973 meldde Kees van der Spek zich aan voor een uitzending als vrijwilliger naar de Troepenmacht in Suriname. Achterliggende gedachte was dat hij aan het einde van zijn diensttijd aansluitend een reis wilde maken door westelijk Zuid-Amerika. Zijn belangstelling voor archeologie bracht hem naar landen als Colombia, Ecuador, Peru, Bolivia en Chili. Zo bezocht hij onder meer de Indiaanse bevolking van het Lago San Pablo in Equator en de Aymara en Uro bevolking van het Titicacameer in Bolivia en Peru, waar hij met grote belangstelling het bouwen van rieten vissersboten observeerde. Ook bezocht hij het mysterieuze Paaseiland in de Stille Oceaan.

Na ruim een half jaar trekken langs de westkust van Zuid-Amerika keerde Kees in juni 1976 weer terug naar Suriname om aansluitend terug te keren naar Nederland. Gedurende het academische jaar van 1976-1977 begon hij aan de studie Egyptologie aan de Universiteit van Leiden. De studie werd echter niet afgemaakt, binnen een jaar al besloot hij om naar Australia te vertrekken. De reden was de aantrekkingskracht van een Australisch meisje dat hij tijdens zijn reis in Zuid-Amerika in Peru had ontmoet. Kees trouwde met haar in 1979, vestigde zich in Melbourne, kreeg kinderen en kleinkinderen en werkte de eerste zes jaar voor de plaatselijke vestiging van Nedlloyd, het toenmalige Nederlandse scheepvaartbedrijf. Tussen 1986 en 1991 was hij werkzaam voor een agentschap dat wetenschappelijke uitgevers vertegenwoordigde.

In 1991 verhuisde het gezin Van der Spek van Melbourne naar Canberra, de streek waar de roots van zijn echtgenote liggen. Ook bleek in die tijd dat het bloed kruipt waar het niet gaan kan en Kees besloot zijn destijds in Nederland afgebroken studie weer op pakken en ging de studie archeologie en antropologie volgen aan de Australian National University in Canberra. Hij behaalde zijn Bachelor of Arts degree in 1995 en volgde aansluitend in 1996 nog een opleiding voor een onderwijsbevoegdheid voor de middelbare school.

In 1997 kreeg Kees de gelegenheid om een studieproject te mogen uitvoeren in Egypte dat aansloot bij zijn antropologische, archeologische en Egyptologische interesses. In de jaren 1997/1998 en 1999 verrichtte hij het nodige veldwerk voor de studie in Egypte en aansluitend benutte hij de eerste jaren van deze eeuw voor het schrijven van een proefschrift waarop hij in 2005 promoveerde.